

ДИНАМІКА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ

Стаття присвячена розгляду проблеми формування ціннісних орієнтацій особистості. Проаналізовано вплив сучасних умов на зміну важливих цінностей. Проведено порівняльний аналіз індивідуальних цінностей особистостей

Ключові слова: цінність, особистість, ціннісні орієнтації

The article is dedicated to examination of the problems in formation of value orientations of the individual. The influence of current conditions on the change of important values was analyzed. Comparative analysis of personal values of individuals was conducted.

Швидкий розвиток суспільних цінностей, норм і стандартів у сучасному світі призводять до постійної трансформації способу життя людини. Події в українському суспільстві породжують складні явища, які актуалізують ціннісні уявлення людини щодо майбутнього розвитку.

Для кожної особистості її цінності виражаються через соціальні ціннісні орієнтації, які допомагають забезпечити стійкість індивіда. Розвиток власної системи ціннісних орієнтацій відбувається завдяки сприйняттю та розумінню інформації навколо себе. Життєва орієнтація формується в залежності від того, в якому соціумі перебуває особа. Незважаючи на здійснені дослідження у галузі психології та соціології протягом тривалого періоду, ця проблема залишається актуальною, оскільки вона постійно обговорюється у виданнях різних спрямувань.

Аналіз досліджень і публікацій. Вчені досліджують поняття «цінність» та «ціннісні орієнтації» шляхом теоретичного аналізу з метою розкриття їх сутності. Проблематиці цінностей та ціннісних орієнтацій на сучасному етапі присвячено досить значну кількість наукових праць (М.Вебер, Т.Парсонс, Е.Дюркгейм, А.Адлер, Л.Альтюссер, В.Бліхар, М.Бліхар, Б.Братусь, М.Гайдеггер, Ф.Знавецький, К.Кастанеді, Ф.Конверт, А.Маслоу, К. Мангейм, Ф. Ніцше, Р. Перрі, У. Томас, В. Франкл, М. Шелер, М. Штірнер, Й. Шумпетер, Д. П. Гуревич, В.Малахов, А.Ручка, М.Лукашевич, І.Зазюн, Ю.Шайгородський, Л.Чупрій, В.Горбулін, А.Качинський, Г.Ситник, В.Ребкал, В. Козаков, В.Бакіров, О. Бабкіна).

Метою статті є визначення індивідуальних цінностей у сучасній реальності.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Вивчаючи цінності науковці притримуються ціннісного підходу, так Бенджамін Тонно характеризував цінності як важливі компоненти людини: які можна виміряти, описати словами, що сформувались внаслідок наслідування [2].

Процес формування цінностей починається з дитинства і продовжується протягом всього життя. В процесі зміни суспільства

змінюються і цінності особистості. Цінності відображаються по-різному впливають на дії та поведінку людини і є ключовими для формування особистої ідентичності. Деякі загальні цінності включають справедливість, свободу, чесність, толерантність, сім'ю, здоров'я та довкілля [1].

Проаналізувавши роботи О.Невмержицької можна зробити висновок, що формування цінностей є формою взаємодії людини і суспільства. Ціннісні уявлення виконують різноманітні функції, такі як сприяння соціалізації, допомога в самоідентифікації особистості, розвиток здібностей та стимулювання гармонії його внутрішнього світу [3].

Згідно з концепцією Р. Інглгарта, у сучасному світі відбувається зміна цінностей, де «старі» цінності (наприклад, традиційні, матеріалістичні, модерні) поступово замінюються новими, «новими» цінностями (ліберальні, постматеріалістичні, постмодерні). У цьому новому контексті колишні пріоритети цінностей втрачають свою важливість, і на їх місце приходять нові ціннісно-сміслові пріоритети, які успішно інтегруються в життя людей разом із економічним та соціальним [6].

Під час перетворення суспільства цінності набувають нового значення та потребують ретельного розгляду. Вторгнення до України російського війська змушує нас переосмислити систему наших цінностей. Виникає питання «Які конкретно цінності повинно формувати суспільство, щоб гарантувати його ефективне функціонування в умовах військової агресії та євроінтеграційних прагнень?» [5].

Нами було проведено дослідження за методикою Ш.Шварца, що включає в себе опитувальник «Огляд цінностей» та опитувальник «Джерела індивідуальних цінностей» (Маліном Л., Пашкіна. А). Вибірка емпіричного дослідження складала 51 респондент віком від 18 до 55 років.

Під час дослідження респонденти оцінили середні значення 57 цінностей з метою виявлення різних типів ціннісних уявлень та з'ясування їх взаємозв'язків. На основі отриманих результатів була створена «ієрархія» індивідуальних цінностей на рівні нормативних ідеалів.

Отримані результати свідчать про те, що для респондентів найбільш важливими на рівні цінностей є наступні особисті якості: задоволення своїх бажань, можливість виражати свої думки та діяти вільно, самопіклування, суспільний порядок, насиченість життя, смисл існування, національна безпека, самоповага, мир на планеті, глибока і вірна любов, самодисципліна, невтомна охорона внутрішнього світу, безпека родини, що отримали 6 або більше балів. Найменш важливими є такі цінності, як релігійність, відвага, скромність, влада, соціальний вплив (контроль над іншими людьми), які отримали 3 бали або менше.

У наступній частині нашого дослідження було виявлено ієрархію цінностей респондентів.

№ п/п	Цінності	Сумарний бал	Середнє значення
1.	Досягнення	414,75	103,6875

2.	Стимулювання	243,7	34,8142
3.	Гедонізм	136,9	19,5571
4.	Прихильність	367,2	7,2
5	Самоорієнтація	344,5	6,7549
6.	Безпека	291,1	5,7078
7.	Конформність	279,5	5,4804
8.	Саморегуляція	272,1	5,3352
9.	Традиції	241,2	4,7294
10.	Влада	223,2	4,3764

Аналізуючи данні можна зробити висновок, що найвищий пріоритет - досягнення. Для осіб, які цінують цей принцип, важливими є досягнення нових цілей та власний розвиток. Вони готові вкладати багато зусиль у те, щоб вийти вперед інших, нерідко жертвуючи власним благополуччям та здоров'ям. Все, що вони роблять, спрямоване, перше, на власний розвиток, і, друге, на соціальне визнання. Натомість найширшим є влада. Цінності влади проявляються у бажанні збирати матеріальні блага, гроші та займати керівні посади.

Опрацювавши дані дослідження за опитувальником «Джерела індивідуальних цінностей» (МаліномЛ., Пашкіна А), ми дійшли висновку, що найбільший вплив на формування цінностей особистості має сім'я, друзі та школа. Але в той же час ми бачимо, що релігія займає останнє місце.

Цінність	Ранг	Відсотковий показник
Сім'я	1	2,58
Друзі	2	3,74
Школа	3	4,9
Професійна діяльність	4	5,58
Вищий навчальний заклад	5	5,9
Неформальне групування	6	6,76
Переломні події в житті	7	6,94
Видатні особистості	8	6,95
Релігія	9	7,13

Висновок. За результатом проведеного дослідження можна побачити, що для опитаних респондентів на даний момент важливими є такі цінності: безпека, самоповага, любов. Натомість релігію, скромність та влада є менш важливими. Основними джерелами формування цінностей є родина, друзі та школа. Можливими напрямками майбутніх наукових досліджень можуть бути: поглиблення теоретичних та емпіричних даних на дану проблематику, розробка програми корекції, спрямованої на формування системи ціннісних орієнтацій особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

- 1.Бадер,С.О. Класифікація цінностей та цінісно-сміслових орієнтацій особистості. Інноваційна педагогіка.2019.№14.С.18-22.
- 2.Баліхар В. Цінності: Поняття, структура та підходи у контексті сучасних військових екзистенцій. *Вісник Львівського університету*. Львів,2022. №13. С.11-20.
3. Ієрархія цінностей населення Сходу та Півдня України: етнополітичний аспект в умовах російської агресії : монографія / авт. кол.: В.А.Войналович (кер., наук. ред.), В. Є. Єленський, О. Я. Калакура, В. О. Котигоренко та ін. К. : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. 344с.
- 4.Неприцька, Т.І. Формування ціннісних орієнтацій в суспільстві в умовах війни: реалії України. Політична культура та ідеологія.2022.№ 3. С.93-97.
- 5.Редькіна, А. Українські національні інтереси й цінності : суспільне усвідомлення та переоцінка. Політична культура та ідеологія.2023.№1.С.144-162.
6. Шайгородський Ю. Ціннісно-сміслові основи реформування українського суспільства: збір. наук. праць/ за ред. : О.О.Рафальського, О.М.Майбориди. К., Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України,2019.300 с.

Науковий керівник доктор психологічних наук, професор Попович І.С.